

RUSYA'NIN GÜNEY OSETYA POLİTİKASI, NEO-SELF DETERMİNASYON VE UCM'NİN ROLÜ
South Ossetia Policy of Russia, Neo Self-Determination, and the Role of ICC

Cenap ÇAKMAK¹

Özet:

Bu çalışma, Rusya'nın Güney Kafkasya ile ilgili hedeflerini sağlama çerçevesinde bir uluslar arası hukuk kurumu olan UCM²'yi nasıl kullanmak istediğini incelemektedir. Bu çerçevede self-determinasyon ile ilgili mevcut uluslararası hukuk kurallarını temel alarak Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılmasının mümkün olmadığı açıklanmakta ve ancak Kosova örneği takip edilerek bağımsızlık ya da ilhakın gerçekleştirilebileceği gösterilmektedir.

Anahtar sözcükler: Güney Osetya, UCM, Rusya, savaş suçları, soykırım

Abstract:

This study examines how Russia has relied on the adjudication of the International Criminal Court (ICC) in an attempt to achieve its goals. To this end, it explains that it is impossible to secure recognition of unilateral independence of South Ossetia by making reference to the principle of self-determination and other mainstream international legal standards; however, the study recalls that independence or annexation of the breakaway region South Ossetia is possible if the pattern set forth in independence of Kosovo is followed in this particular case as well.

Keywords: South Ossetia, ICC, Russia, war crimes, genocide

¹ Yard. Doç. Dr. Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

² Uluslararası Ceza Mahkemesi.

GİRİŞ

Ağustos 2008’de patlak veren ve Rusya’nın görünür üstünlüğü ile sona eren Güney Osetya Savaşı’nın dünya politikası açısından önemli sonuçlarının olacağı görünmektedir.³ Oldukça kısa sürmesine ve dar bir alanda cereyan etmesine rağmen söz konusu savaş, çatışmaya doğrudan ya da dolaylı olarak dahil olan aktörler ve bu aktörlerin stratejik ve askeri çıkar ve hesaplamaları dikkate alındığında küresel ölçekte etkili olabilecek bir niteliğe sahiptir.⁴

Özellikle savaşın sonrasında yeni bir soğuk savaşın başlama ihtimalinin yüksek olduğu değerlendirilmesi, söz konusu çatışmanın önemi konusunda bir ipucu vermektedir.⁵ Buna göre 1990’lı yılların ardından başladığı varsayılan yeni dünya düzeni ve bu düzen içindeki Amerikan hegemonyası bu savaşla birlikte sona erme sürecine girmiştir. Çünkü bu çatışmada da görüldüğü gibi Rusya artık ABD ve AB’nin karşısında önemli bir dengeleyici güç olma potansiyeline sahip olduğunu ispatlamıştır.

Gerçekten de kısa süren kriz süresince Rusya stratejik hedeflerinin neredeyse tamamını gerçekleştirmiş, bu arada da Batı dünyasından ciddi hiçbir direniş ya da misilleme ile karşılaşmamıştır. Gürcistan’daki Batı yanlısı rejimi ve hükümeti sürekli destekleyen başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin krizin başlaması ile birlikte yapabildiği tek şey Rusya’yı çok da sert olmayan bir dille uyarmak olmuştur.⁶ Bu durum da “Rusya’yı kim durduracak” sorusunu gündeme getirmiştir. Uluslararası ortamın karmaşıklığı ve küresel dengelerin verdiği işaretler dikkate alındığında henüz Rusya’yı durduracak dışsal bir faktörün olmadığı, gelişmelerin daha çok bu ülkenin inisiyatifinde şekil aldığı değerlendirilmesi yapılmıştır.⁷

Askeri açıdan sağladığı başarıyı uygun diplomatik hamleler ile desteklemeyi de başaran Rusya, önce akıllı zamanlamalar ile ateşkes ilan etmiş, ardından da askerlerini bulundurduğu bölgelerde, meşruiyetini sağlayarak askeri birliklerini konuşlandırmıştır. Kısa bir süre sonra da Rusya Parlamentosu diğer ayrılıkçı bölge olan Abhazya ile birlikte Güney Osetya’nın bağımsızlığını tanıyan bir karar almıştır.

Bu kararın kısa vadede bir anlamının olmayacağı açıktır. Sırf Rusya tanıdı diye bu iki bölgenin uluslararası sistemin bağımsız üyeleri olmaları söz konusu değildir. Hatta Rusya’yı bazı başka ülkeler takip edip bu iki bölgenin bağımsızlığını tanırsalar bile durumun çok fazla değişmeyeceğini söylemek mümkündür.

³ Beş günlük savaşın kısa bir değerlendirmesi ve muhtemel sonuçları için bakınız, Charles King, “The five-day war,” *Foreign Affairs*, Cilt 87, No. 6 (2008): 2-11.

⁴ Çatışmaya doğrudan ya da dolaylı olarak müdahil olan aktörlerin çatışma ile ilgili stratejik çıkar ve hesaplamalarının kısa bir değerlendirmesi için bakınız, Cenap Çakmak, “Violence in Georgia: whose war is this?” *Today’s Zaman*, 11 Ağustos 2008.

⁵ Bu konuda daha detaylı bir değerlendirme için bakınız, Stephen Sestanovich, “What has Moscow done?” *Foreign Affairs*, Cilt 87, No. 6 (2008): 12-29.

⁶ Örneğin bakınız, “US assails Russian ‘escalation’ of crisis,” *Washington Post*, 10 Ağustos 2008.

⁷ Örneğin bakınız, Güner Özkan, “Who will stop Russia?” *Turkish Daily News*, 13 Ağustos 2008.

Bununla birlikte Rusya'nın bu çabalarının ve uğraşlarının boşuna olmadığı da belirtilmelidir. Uygun hamleler ve diplomatik adımlar ile takviye edildiği takdirde Rusya'nın bu ilk adımları, nihai hedefin gerçekleştirilmesi yolunda önemli kilometre taşları olacaktır. Bu çerçevede Rusya'nın sadece askeri değil, siyasi ve diplomatik çok sayıda parametreyi göz önünde bulundurduğu ve buna uygun politikalar geliştirdiği gözlenmektedir.

Gürcistan ile ilgili olarak Rusya'nın en önemli hedefinin Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılmasını sağlamak olduğu açıktır. Bu bağlamda ilk ara hedef ise bu iki bölgenin bağımsızlığının uluslar arası toplum tarafından tescil edilmesini sağlamaktır. Gürcü birliklerinin Ağustos ayının başında Güney Osetya'ya girmesi, Rusya'ya bu hedefin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir fırsat vermiştir.

Ancak belirtmek gerekir ki özellikle Güney Osetya söz konusu olduğunda gerek Rusya gerekse Güney Osetya'nın mutlaka bağımsızlık istediği düşünülmemelidir. Güney Osetya'nın bağımsızlığı, Rusya Federasyonu içinde bulunan Kuzey Osetya düşünüldüğünde Rusya tarafından o kadar da arzu edilir değildir. Dahası, Güney Osetler de bağımsızlıktan ziyade Kuzey Osetya ile birleşmeyi istemektedirler.⁸

Bu açıdan değerlendirildiğinde Rusya'nın aslında Güney Osetya'nın bağımsızlığından çok Gürcistan'ın Batı tarafından tanınan toprak bütünlüğünün bozulması olduğunu söylemek mümkündür. Bunu sağlamanın en uygun yolu ise Güney Osetya'nın Rusya'ya katılmasının sağlanması, bir diğer deyişle Güney Osetya'nın ilhakıdır.

Bu yapılırken uluslararası toplumun onayının alınması büyük bir önem taşımaktadır. Zira uluslararası sistemin onaylamadığı ve oldu-bittiye (fait accompli) getirilecek bir hamle Rusya tarafından arzu edilebilir nitelikte değildir. Diğer bir ifade ile Güney Osetya'nın tek taraflı olarak bağımsızlığı ya da ilhaki Rusya açısından isabetli ve rasyonel bir tercih değildir. Uluslararası toplumu karşısına alma pahasına Rusya'nın böylesi bir seçeneğe başvurması söz konusu değildir.

Dolayısıyla Rusya açısından Gürcistan ile ilgili nihai hedeflerini rasyonel anlamda gerçekleştirmenin en uygun yolu Güney Osetya'nın bağımsızlığının uluslararası topluma tescil ettirilmesidir. Bu adımdan sonra ise Güney Osetya'nın ilhakının yolu açılacaktır. Ancak ilhak seçeneği gerçekleşmese bile Rusya hedefine en azından kısmen ulaşmış olacaktır zira Gürcistan'ın Batı tarafından tanınan sınırları kendi diplomatik ve askeri manevraları ile değişmiş olacaktır ki bu da Rusya'nın Güney Kafkasya'da yeniden nüfuz tesis ettiği anlamına gelecektir. Bunun ise uzun vadede önemli sonuçlarının olacağı açıktır. Her şeyden öte ABD'nin ve genel anlamda Batı dünyasının 1990 sonrası dönemde Kafkasya'da izledikleri tek yanlı politikaların sonunun geldiği tescil edilmiş olacaktır.

⁸ Bu konu ile ilgili olarak bakınız, Fehim Taştekin, "Kadehler birleşik Osetya ve Rusya için kalkıyor," *Radikal*, 18 Eylül 2008.

Rusya bu anlamda en optimum sonucu elde edebilmek amacı ile gerekli askeri ve diplomatik hamleleri yapmanın yanı sıra uluslararası hukuku da devreye sokarak uluslararası toplumun – en azından zımni—desteğini sağlamaya çalışmaktadır. Uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde meşru sayılan ve uluslararası toplum tarafından da onaylanan hamleler Rusya'nın Gürcistan ile ilgili hedefine ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Böylesi bir sonucu elde etmek için Rusya bir yandan askeri birliklerini Gürcistan topraklarına gönderirken diğer taraftan da savaş bölgesinde işlenen savaş suçlarını belgelemek amacı ile ekipler oluşturmuş ve bu ekipleri savaş bölgesine belge ve delil toplama amacı ile göndermiştir.

Burada temel amaç Güney Osetya'da Gürcü birliklerinin işlediği savaş suçlarını belgelemektir. Belgelenen bu suçlar, Güney Osetya'nın bağımsızlığının meşrulaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Zira yerleşik uluslar arası hukuk kurallarına göre Güney Osetya'nın self-determinasyon çerçevesinde bağımsız olması söz konusu değildir. Ancak Kosova'da olduğu gibi, Kosova halkının Sırp yönetimi altında yaşayamayacağı zira bu halka karşı Sırp yönetimince uluslar arası suçlar işlendiği açıklıkla ispat edilebilirse Rusya istediğini elde edebilecektir.

Halihazırdaki konjonktürde ise Güney Osetya'da savaş suçları ya da diğer uluslararası suçların işlenmiş olduğunu tartışılmaz bir şekilde ispat edebilmenin yolu ise Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) yargısıdır. Eski Yugoslavya için kurulan uluslar arası ceza mahkemesinin bir benzerinin kurulması ancak BM Güvenlik Konseyi kararı ile mümkün olacağı için bu seçenek Rusya açısından rasyonel değildir. Üstelik UCM geniş bir meşruiyet tabanı üzerine oturmakta ve giderek küresel bir örgüt haline gelmektedir. Bu nedenle Rusya Mahkemenin Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırması ile başlayan uyuşmazlığa dahil olmasını istemektedir.

Bu çalışma, Rusya'nın Güney Kafkasya ile ilgili hedeflerini sağlama çerçevesinde bir uluslararası hukuk kurumu olan UCM'yi⁹ nasıl kullanmak istediğini incelemektedir. Bu çerçevede self-determinasyon ile ilgili mevcut uluslar arası hukuk kurallarını temel alarak Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılmasının mümkün olmadığı açıklanmakta ve ancak Kosova örneği takip edilerek bağımsızlık ya da ilhakin gerçekleştirilebileceği gösterilmektedir.

Bir süre önce Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Savcılık Ofisi bir basın açıklaması yaparak Güney Osetya'daki muhtemel savaş suçları ile ilgili olarak kendilerine iletilen bilgi ve belgelerin incelenmekte olduğunu teyit etmiştir. Bir süredir basın yayın organlarında UCM'nin Güney Osetya'daki savaşa, savaş sırasında işlenen uluslararası suçların yargılanabilmesi açısından dahil olduğunu iddia eden haberler üzerine savcılık böyle bir açıklama yapma gereğini hissetmiştir.

Açıklamasında UCM Başsavcısı şöyle demiştir: "Gürcistan Roma Statüsü'ne taraftır. Savcılık

⁹ *Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü (Roma Statüsü)*, 2187, U.N.T.S. 90, 1 Temmuz 2002, Madde 4(1).

ofisi, Taraf Devletlerin ülkelerinde veya Taraf Devletlerin vatandaşları tarafından işlenen ve kendi yargı yetkisi ve sahası içinde yer alan bütün iddia edilen suçlar –savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırım—ile ilgili bilgileri, suçları işlediği iddia edilen kişi ya da gruplardan bağımsız olarak, dikkatli bir şekilde ele almaktadır. Bu çerçevede, Ofis, sivillere yönelik olarak işlendiği iddia edilen saldırılar ile ilgili bilgileri analiz etmektedir.”¹⁰

Savcılık Ofisi, esasen Ağustos ayının başından itibaren Güney Osetya’daki çatışmalar ile ilgili olarak bütün bilgileri ve gelişmeleri izlemekte ve bu çerçevede resmi kaynaklar dahil olmak üzere bütün bilgi kaynaklarından gelen bilgi ve belgeleri dikkat ve değerlendirmeye almaktadır. Belirtmek gerekir ki bölgede meydana gelen çatışmaların her iki tarafı da sivillere yönelik suçlar ile ilgili olarak Mahkeme savcılık ofisine gerekli bilgileri verme konusunda oldukça arzulu ve istekli görünmektedirler. Gürcistan hükümetinden bir yetkili Savcılık Ofisinin Yargı yetkisi, tamamlayıcılık ve İşbirliği Bölümü’nden yetkililer ile bir araya gelerek işbirliği teklifinde bulunurken, Rusya Federasyonu da resmen Ofise bilgi vermiştir.¹¹

Gürcistan ise UCM’nin yanı sıra, sadece devletlerarası uyuşmazlık ve ihtilaflar konusunda yargı yetkisine sahip olan Uluslararası Adalet Divanı’na (International Court of Justice) başvurarak Rusya’nın Gürcistan topraklarında etnik temizlik yaptığını ileri sürmüştür.¹² Burada Gürcistan’ın Roma Statüsü’ne taraf olduğunu buna karşılık Rusya’nın ise UCM yargısına dahil olmadığını belirtmekte fayda vardır. Diğer bir deyişle, UCM Savcısı’na Rusya’nın Gürcistan’da işlemiş olduğu savaş suçları, insanlığa karşı suçlar v soykırım suçları ile ilgili bilgi ve belge sağlamanın, Rusya’yı zor duruma düşürme ihtimali açısından bir anlamı yoktur. Zira UCM Savcısının, Gürcistan’da suç işleyen Rus vatandaşları üzerinde yargı yetkisi var ise de pratikte bu kişileri yargılamak mümkün gözükmemektedir.

Gürcistan’ın başvurusunu dikkate alan Uluslar arası Adalet Divanı, *Gürcistan vs. Rusya Federasyonu* davasında Her Türlü Irksal Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması ile ilgili Uluslar arası Sözleşme’yi (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) temel alarak yediye karşı sekiz oyla 15 Ekim 2008 tarihinde aşağıdaki karara varmıştır:

- 1) Çatışmaya taraf olan Gürcistan ve Rusya kişi, grup ya da kurumlara karşı ırksal ayrımcılıktan kaçınacak;
- 2) Kişi ya da kurumlarca yapılan ırksal ayrımcılık uygulamalarına destek olmaktan kaçınacak;
- 3) Etnik kökeni ve milliyeti ne olursa olsun, kişilerin güvenliğini, hareket ve seyahat özgürlüğünü ve de yerinden edilmiş kişiler ile sığınmacıların mülklerinin korunmasını sağlayacak;

¹⁰ “ICC Prosecutor confirms situation in Georgia under analysis,” *ICC-OTP-20080820-PR346 ENG*, Lahey, 20 Ağustos 2008.

¹¹ Ibid.

¹² Thijs Bouwneg, “ICC analyses Georgian situation,” *Radio Netherlands Worldwide*, 20 Ağustos 2008.

- 4) Ve kendi kontrolleri altındaki kurum ve kişilerin ırksal ayrımcılık yapmamaları için bütün tedbirleri alacaklardır.¹³

Kararın çatışmanın özüne hiç değinmediği ortadadır; zira çatışmada işlenen ya da işlendiği iddia edilen suçlara hiç değinmemekte ve tarafların ayrımcılık yapmaması gibi görece olarak önemsiz sayılabilecek bir konuya eğilmektedir. Daha da önemlisi, her iki tarafa da eşit mesafede durarak Mahkeme çatışmanın özüne değinmekten kaçınmıştır.

Buna karşılık, Rusya savaş sırasında işlenen suçlar ile ilgili olarak çok daha sistemli çalışmış ve agresif bir tutum ve politika benimsemiştir. Gerek Rus hukuk sistemini gerekse de uluslar arası hukuk mekanizmalarını kullanmak isteyen Rus yönetimi, askeri seçeneklerin yanında hukuki ve siyasi yöntemler kullanarak nihai hedefini gerçekleştirmek için uygun adımlar atmıştır.

Rusya Savcılık Ofisi Soruşturma Komitesi'nin verdiği bilgiye göre, Güney Osetya'da toplu olarak suikasta kurban giden Rus vatandaşları ile ilgili olarak Rusya, Gürcistan aleyhine soykırım suçlamasında bulunmuştur. 10 Ağustos'ta Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev, Güney Osetya'da işlendiği iddia edilen suçlar ile ilgili olarak belge ve bilgi toplama emrini vermiş ve Gürcistan'ın fiillerine soykırım muamelesi yapmıştır. Rus Ceza Hukuku'nun ilgili maddesine göre bir ceza soruşturması başlatan Rusya Savcılık Ofisi, mevcut veriler çerçevesinde Gürcistan silahlı kuvvetlerinin Rusya vatandaşlarını tamamen yok etme amacı ile hareket ettiği düşüncesiyle failer aleyhine soykırım suçlamasının yapılabilmesi için harekete geçmiştir. Bu soruşturma çerçevesinde, yaklaşık 100 Rus uzman Şinvali'de saha araştırması yaparak bilgi ve belge toplamaya başlamıştır.¹⁴

Gerçekten de basın organlarının verdiği bilgilere göre özellikle Gürcü birliklerinin Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'de, Rus birliklerinin ise Gürcistan'ın Gori kentindeki saldırılarında ciddi boyutlarda savaş suçları işlenmiştir. Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi önde gelen insan hakları örgütleri de bu tür savaş hukuku ihlallerinin varlığını teyit etmiştir. Rus yetkililer daha da ileri giderek Gürcistan liderlerinin Güney Osetya topraklarında soykırım suçu işlediğini ileri sürmüş ve önde gelen Gürcü liderler aleyhine harekete geçeceklerini belirtmişlerdir.¹⁵

Yine NATO nezdindeki Rus daimi temsilcisi Dmitry Rogozin, Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakavili'nin Güney Osetya'daki fiillerinin Osetlere karşı işlenmiş savaş suçları ve soykırım olduğunu iddia etmiştir. Yaptığı bir açıklamada Rogozin ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır: "Güney Osetya'daki felakette şu ana kadar en az 2,500 kişi ölmüştür. Güney Osetya'nın bütün nüfusunun 73,000 olduğu dikkate alındığında, bunun oransal açıdan İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Avrupa tarihinin en büyük soykırım eylemi olduğu görülmektedir." Meydana gelen olayların spontan olmadığını, aksine daha önceden tasarlanmış bir plan çerçevesinde yürütüldüğünü öne süren Rogozin sözlerini şöyle sürdürmüştür: "Taleplerimiz, Gürcü askerlerinin, barış gücü askerlerinin bulunduğu bölgeleri terk etmesi; bir an önce bir ateşkesin ilan edilmesi ve kuvvet kullanımını yasaklayan bir anlaşmaya varılmasıdır."Fransa

¹³ Gentian Zyberi, "Provisional measures indicated in Georgia v. Russia," *International Law Observer*, 16 Ekim 2008.

¹⁴ "Russia brings case on genocide in South Ossetia," *Caucasian Knot News*, 14 Ağustos 2008.

¹⁵ "The ICC prosecutor analyzing alleged crimes in Georgia," *International Herald Tribune*, 20 Ağustos 2008.

Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ile ortaklaşa yaptığı bir basın toplantısında ise Dmitri Medvedev Rusya'nın Gürcistan aleyhine soykırım suçlamasında bulunacağını hatırlatarak bu konuda kararlılık göstereceklerini ve bütün ısrarlara rağmen bu kararlarından vazgeçmeyeceklerini belirtmiştir.¹⁶

Ancak bölgeye yapılan ziyaretlerde Rus iddialarının çok da doğru olmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle Rus yetkililerin soykırım suçlamalarının gerçekte ilgisinin olmadığı, bölgede yapılan ilk incelemelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Başkent Şinvali'deki hastane, muharip ve siviller de dahil olmak üzere savaşın ilk günlerinde sadece 40 ölü bilgisi vermiştir.

Buna karşılık Rus yetkililer, kentteki yıkımı İkinci Dünya Savaşı sırasında Stalingrad'da yaşananlara benzetmiş ve sıklıkla soykırım suçuna atıfta bulunmuşlardır. Rusların durumu olduğundan farklı gösterme girişimleri bazılarınca eleştirilmiş ve iki ayrılıkçı bölgenin de facto ilhaki için bir ön adım olarak görülmüştür. Ancak Rusya bu suçlamayı kesin bir dille reddetmektedir.

Rus liderler, askeri müdahalenin Güney Osetya halkının korunması için gerekli olduğunu iddia ederek, bütün bu olanlardan sonra Güney Osetya halkının self-determinasyon hakkına sahip olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Rusya Devlet Duma'sı Bağımsız Devletler Topluluğu Comitesi başkanı Konstantin Zatulin, bu iki bölgenin zaten 15 yıldan beri fiilen bağımsız olduklarını öne sürerek ayrılıkçı bölgelerin bu taleplerinin artık meşru görülmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁷

Bu çerçevede, Rusya askeri operasyonunu, bilinçli bir şekilde Kosova ile karşılaştırma yapabilmek için barış operasyonu olarak sunmaktadır. Görünen o ki, eylemleri ile Rusya Güney Osetya'nın Kosova'ya benzediğini göstermek istemektedir. Batılı devletlerin Sırbistan-Kosova ilişkileri konusunda ileri sürdükleri argümanların benzerini ileri sürerek Rusya Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgeler üzerinde ahlaki olarak yönetme yetki ve otoritesini kaybettiğini vurgulamaktadır. Bir başka ifade ile aynen NATO'nun 1999 yılında yaptığı gibi, Rusya tehdit altındaki bir azınlığı koruma amacı ile egemen bir devlete yaptığı saldırıyı meşrulaştırmaktadır.

Ancak Rusya'nın Güney Osetya'dan 230 km uzaklıkta bir kasabaya saldırmasını Oset sivilleri koruma motifi ile açıklamak mümkün değildir. Öyle görünüyor ki Rus saldırısının altında bölgesel stratejik kontrol mücadelesi yer almaktadır. Bu çerçevede Gürcistan'ın NATO'ya katılma ısrarının Rusya tarafından kabul edilemez olarak tanımlandığını ve Bükreş Zirvesi'nde Ukrayna ve Gürcistan'ın ittifaka katılmasının Putin tarafından doğrudan Rus güvenliğine bir tehdit olarak görüldüğünü belirtmekte fayda vardır.

Rus makamlarının savaştaki sivil kayıpları ile ilgili verdikleri bilgilerin güvenilir olmadığını gösteren bir başka veri de bağımsız insan hakları örgütlerinin yaralı sayısının sadece yüzler civarında olduğunu belirten raporlarıdır. Buna rağmen Rusya Güney Osetya'da işlenen savaş suçları için bir mahkeme kurulması gerektiğini ya da bir şekilde bu suçların faillerinin yargılanması gerektiğini belirtmektedir.¹⁸

¹⁶ "Russia opens 'genocide' criminal case on South Ossetia events," *ITAR-TASS*, 14 Ağustos 2008.

¹⁷ Megan K Stack, "Russia's claim of Georgia genocide in South Ossetia hard to verify," *Los Angeles Times*, 18 Ağustos 2008.

¹⁸ Thomas de Waal, "South Ossetia: moral battle lines drawn," *Financial Times*, 13 Ağustos 2008.

Bunun için de UCM'yi kuran Roma Statüsü'ne taraf olmadığı için Mahkeme savcısına herhangi bir dava ya da olayı resmi olarak sevk etme (referral) yetkisi olmayan Rusya yönetimi gayri resmi yollarla Güney Osetya'da işlendiğini iddia ettiği savaş suçlarını Mahkemenin dikkatine sunmaya çalışmaktadır. Olaylarla ilgili soruşturma açma yetkisi sadece Mahkeme başsavcısına ait; üstelik soruşturma ve kovuşturma başlatılması Mahkemenin ilgili dairesinin ön iznine bağlı. Ancak Gürcistan'da işlendiği iddia edilen savaş suçlarının Mahkeme tarafından tespit edilmesi ve faillerinin mahkemede yargılanması çok önemli sonuçlar doğurabilecek.

Her şeyden evvel şayet Mahkeme Gürcistan'daki savaş ile ilgili olarak soruşturma açarsa kısa tarihinde ilk defa Afrika kıtası dışında bir dava ile ilgilenmeye başlayacaktır.¹⁹ Bu da Mahkemeye yönelik eleştirilerin en azından dozunun azalması bakımından önemlidir. Öte yandan Mahkemeye taraf olmayan Rusya'nın Güney Osetya'daki sivil ölümleri ile ilgili olarak UCM'den medet umması Mahkemenin kabul edilirliğine ve meşruiyetine önemli katkılar sağlayacaktır. Ama burada üzerinde durulması gereken çok önemli bir nokta vardır: Mahkemeye taraf olmamasına rağmen Rusya neden Güney Osetya'daki savaş suçları konusunda UCM yargısına bel bağlamaktadır?

1. KOSOVA ÖRNEĞİ VE GÜNEY OSETYA'DA SAVAŞ SUÇLARI İLE İLİŞKİSİ

Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırması ile başlayan krizde Rusya'nın sürekli olarak bu bölgedeki sivil ölümleri üzerinde durması dikkat çekici olmuştur. Rus basın yayın organları ve Rus resmi makamları Gürcü yönetimin bölgede savaş suçu işlediği üzerinde sıklıkla durmuştur. Batılı bazı kaynaklar ise aslında 2.000 civarında olduğu iddia edilen sivil ölümlerin ancak birkaç yüzler mertebesinde olduğunu iddia etmiştir. Durum ne olursa olsun, Ruslar askeri kayıplardan çok sivil ölümler üzerinde durmayı tercih etmiştir.

Rusya'nın sivil ölümlerine bu denli önem atfetmesinin en önemli nedeni Güney Osetya'yı dünya kamuoyuna yeni bir Kosova olarak sunabilmektir. Yeni bir Kosova olarak algılanacak olan Güney Osetya için de dünya kamuoyunun Kosova örneğinde izlediği tutumun aynısını beklemek Rusya'nın en tabii hakkı olacaktır.

Bilindiği gibi Kosova'nın bağımsızlığı önemli tartışmalara neden olmuştur. Halen bu tartışmalar sürse ve özellikle de Slav dünyası bu bağımsızlığı resmen tanımasa da artık Kosova'nın bağımsızlığı büyük ölçüde tescil edilmiş durumdadır. Ancak asıl tartışma Kosova'nın bağımsızlığının uluslararası hukuka uygunluğu konusunda yaşanmıştır. Sırbistan ve Rusya'nın uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile şiddetle reddettiği Kosova'nın bağımsızlığı konusunda Batı dünyası yeni bir teamül ortaya koyarak bu bölgeyi Sırbistan'dan koparmayı başarmıştır.

¹⁹ Mahkemenin hali hazırda ilgilendiği dava ve durumlarla ilgili geniş bilgi için bakınız, UCM'nin resmi internet sitesi <http://www.icc-cpi.int/cases.html>. (Erişim 17 Kasım 2008).

Gerek Osmanlı döneminde gerekse Federal Yugoslavya döneminde Sırbistan'ın bir parçası olan Kosova gerçekten de genel kabul gören uluslararası hukuk kurallarına göre bağımsız olamazdı. Ancak Batılı devletler Kosova örneğinde çok farklı –ve de oldukça haklı- bir gerekçeye dayanmışlardır. Her ne kadar bağımsızlık hakkı olmasa da Kosova'nın Sırp egemenliği altında kalması durumunda Kosova halkının haklarının Sırbistan tarafından sürekli ihlal edileceği göz önünde bulundurulduğunda bu bölge halkına bağımsızlık hakkının tanınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu yöntemle böylece yeni bir teamül ve örnek (pattern) ortaya konulmuş olmuştur. Sırp egemenliği altında kaldığı süre boyunca sürekli Sırp saldırı ve zulmüne maruz kalan Kosova halkı için bağımsızlığın tek seçenek olduğu mantık ve gerekçesinde hareketle Kosova'nın bağımsızlığına giden yol açılmıştır.

2. SELF-DETERMİNASYON VE PRATİK UYGULAMASI

Self-determinasyon arzusu ile milliyetçilik arasında hiç şüphesiz çok yakın bir ilişki vardır. Bu çerçevede Fransız Devrimi'nin self-determinasyon ile ilgili gelişmeler üzerinde oldukça büyük bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.²⁰

Geniş anlamda self-determinasyonun bir halkın kendi geleceğini tayin hakkına sahip olması şeklinde görülebileceği genel olarak kabul edilmektedir. Ancak spesifik örnek-olaylarda hangi grupların meşru bir şekilde bu hakkı kullanma iddiasında bulunabilecekleri çok net değildir. Bu konuda evrensel olarak kabul edilmiş standart ve kurallar mevcut değildir.²¹ Şu anda self-determinasyon hakkı olarak ifade edilmekte olan ilke, meşhur Wilson ve diğer self-determinasyon taraftarlarının evrensel bir tatbikata sahip olacak şekilde düşünülmemiştir.²² Daha çok, yenilen devletlerin egemenliğinde bulunan halkların bağımsız ve egemen bir devlete sahip olmalarını sağlamak için düşünülmüş bir çözüm yoludur.²³

Temel bir uluslar arası hukuk kuralı olan self-determinasyon ilkesinin pratikte uygulanabilmesi için takip edilebilecek genel olarak kabul edilir kurallar formüle edilememiştir. Wilson'un meşhur ifadesinde, "iyi tanımlanmış ulusal istekler" in azami bir tatmin ile karşılık görmesi olarak atıfta bulunan self-determinasyonun birçok muğlak noktası bulunmaktadır. Her şeyden öte, "iyi tanımlanmış istekler" in objektif tanımı mümkün değildir. Self-determinasyon hakkını kullanma iddiası ile yola çıkan bütün halklar elbette "iyi tanımlanmış ulusal istekler" e sahip olduklarını iddia edecektir.²⁴

²⁰ Bu konuda bakınız, Chimene I. Keitner, "National self-determination in historical perspective: the legacy of the French Revolution for today's debate," *International Studies Review*, Cilt 2, No. 3 (2000): 3-26.

²¹ Rene Lemerchand, "The limits of self-determination: the case of the Katanga secession," *The American Political Science Review*, Cilt 56, No. 2 (1962): 404.

²² Bakınız, İlyas Doğan, "Siyasal bir ilke olarak halkların kendi geleceğini belirleme ilkesine devletler hukuku açısından bakış," *Kamu Hukuku Arşivi*, Cilt 9, No. 1 (Mart 2006): 1.

²³ Walker Connor, "Self-determination: the new phase," *World Politics*, Cilt 20, No. 1 (1967): 31.

²⁴ Philip Marshal Brown, "Self-determination in Central Europe," *American Journal of International Law*, Cilt 14, No. 1 (1920): 235.

Self-determinasyon ile ilgili oldukça karmaşık ve tartışmalı başka noktalar da vardır. Bunların başında, kendi kendini yönetme becerisine sahip olmayacakları açık olan ama bu arada bağımsızlık istekleri güçlü halkların durumunun ne olacağıdır. İkincisi, bir azınlığın hakları karşısında, aynı ülke ve siyasi yönetimi paylaşan çoğunluğun haklarının hangi dereceye kadar zarar görmesine izin verileceğidir. Üçüncüsü, bir halk oylaması yapılacak ise, bu oylamanın kapsam ve yeri her zaman o kadar kolay olmayacaktır. Dördüncüsü, bir etnik azınlığa egemenlik hakkı tanındığında ne olursa olsun, her zaman bir grubun başka bir grup içinde azınlıkta kalma riski vardır.²⁵ Örneğin bağımsızlığı tanındığı takdirde Güney Osetya'daki Gürcü azınlığın durumu ne olacaktır?

Her ne kadar açık bir şekilde ilk defa ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından 1918 yılında dile getirilmişse de self-determinasyon ilkesine pozitif uluslararası hukuk kuralı niteliği kazandırma girişimi ilk kez Sovyetler Birliği tarafından 1945 yılında toplanan San Francisco konferansında yapılmıştır. Konferansta kavramın ve halkın tanımı yapılmamış olmakla birlikte Sovyet delegeleri, ulusların eşitliği ve self-determinasyonuna atıfta bulunmuştur.²⁶

Self-determinasyon ile ilgili tartışmalar İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar büyük ölçüde teorik düzeyde kalmış ve test edilme imkanı bulmamıştır. 1950'li yıllardan itibaren de özellikle Birleşmiş Milletler çerçevesinde daha sıklıkla tartışılmaya başlamıştır.²⁷ Bu dönemde Libya'nın İtalya'dan hemen bağımsızlığını almasına karar verilirken Somali için on yıllık bir süre belirlenmiştir. Ancak her iki kararda da bu iki ülkenin kendi kendilerini yönetmek için yeterli kaynak ve kabiliyete sahip olup olmadıklarına bakılmamıştır.²⁸

Bununla birlikte şunu da belirtmek gerekir ki özellikle ilk yıllarında BM self-determinasyon ile ilgili net olmayan bir tutum benimsemiştir. BM Statüsü, self-determinasyondan söz etmekle birlikte bu ilkeye oldukça silik bir vurgu yapmaktadır.²⁹ Statü terime sadece ilke bağlamında yaklaşmakta ve ondan hak veya standart şeklinde bahsetmemektedir.³⁰

Self-determinasyon ile ilgili uygulamaya yönelik yapılan ilk tartışmalarda "halk" kavramının nasıl tanımlanacağı, diğer bir ifade ile neyin halk olarak görüleceği önemli bir problem teşkil etmiştir zira kendi kendini halk olarak ilan eden her grubun bu hakkı kullanmaya yetkili ve ehil olmayacağı açıktır. Böyle bir şeye izin verildiği takdirde uluslar arası siyasi düzenin anarşi ile boğuşacağı ve sayısız devletin ortaya çıkmasına izin verilmesi gerekeceği bellidir.³¹

Bununla birlikte genel kabul gören bir hak ve prensip şeklinde self determinasyonun büyük kabul gördüğü iki temel dönemden söz etmek mümkündür. Ancak her iki dönemde de ilgili hak sadece belirli ülke ve halklar için uygulanmış; dolayısıyla da sınırlı bir tatbikat imkanı

²⁵ Brown, "Self-determination in Central Europe," 236-238.

²⁶ Frederic L. Kirgis, Jr, "The Degrees of self-determination in the United Nations era," *American Journal of International Law*, Cilt 88, No. 2 (1994): 304.

²⁷ Clyde Eagleton, "Self-determination in the United Nations," *American Journal of International Law*, Cilt 47, No. 1 (1953): 88.

²⁸ Ibid., 89.

²⁹ Vernon van Dyke, "Self-determination and minority rights," *International Studies Quarterly*, Cilt 13, No. 3 (1969): 223.

³⁰ Ibid., 224.

³¹ Eagleton, "Self-determination in the United Nations," 91.

bulmuştur. Birincisi, Birinci Dünya Savaşı sonrasıdır. Bu dönemde Wilson söz konusu ilkeyi evrensel anlamda kullanmakla birlikte sadece Avrupa'da bazı toplulukların egemenlik hakkı kazanması amacını gütmüştür. İkincisi ise İkinci Dünya Savaşı sonrasıdır. Bu dönemde ise self-determinasyonun uygulanmasında temel eğilim ve amaç denizaşırı imparatorlukların parçalanması sürecini istikrarlı bir şekilde sonuçlandırmaktır.³² Dekolonizasyon olarak bilinen bu dönemde sıklıkla uygulama alanı bulan self-determinasyon ilkesinin bu dönem sona erdikten sonra eski hızını ve popüleritesini kaybettiği açıktır.³³

Dekolonizasyon döneminde bile BM'nin self-determinasyon çerçevesinde bağımsızlıklarına izin verdiği bölgeler, ana yönetim merkezi, diğer bir ifade ile sömürgeci birim ile fiziksel olarak oldukça ayrı ve uzak olmaları ile dikkat çekmiştir. Bu nedenle de örneğin Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden ayrılmak isteyen Katanga bölgesinin bu arzusunu Birleşmiş Milletler reddetmiştir. 24 Kasım 1961 tarihli Güvenlik Konseyi kararı, bölgenin bağımsız bir egemen devlet olarak iddialarını tamamen reddetmiş ve Kongo Cumhuriyeti'ni Kongo'nun dış ilişkilerinden sorumlu tek siyasi varlık olarak tanımıştır.³⁴

Yukarıdaki kısa açıklama self-determinasyonun daha çok sömürge ilişkisinin bulunduğu dönem ve durumlarda daha sıklıkla uygulama imkanı bulunduğunu göstermektedir. Ancak belirtmek gerekir ki sömürge ilişkisinin olmadığı bazı özel durumlarda bile uluslar arası hukuka göre self-determinasyon hakkı tanınabilmektedir. Örneğin Doğu Pakistan'daki iç çatışmalarda geçici de olsa problemi çözmek için self-determinasyonun çerçevesini belirlemek üzere bazı ilave kriterler belirlemek mümkündür.³⁵ Bu kriterler özetle şunları içermektedir: İki bölgenin fiziksel olarak birbirinden ayrı olması ve Batı Pakistan'ın Doğu Pakistan üzerinde hakimiyeti; iki bölge arasında dil, kültür ve etnik farklılıklar; Batı Pakistan lehine büyük bir ekonomik farklılık; Batı Pakistan ordusunun acımasız eylemleri ve soykırım suçlamasına neden olan tutumları.³⁶

Eğer self-determinasyon, bir halkın kendi yönetimlerini, geleceklerini ve siyasi kurumlarını seçme özgürlüğü ve hakkı ise bu hakkın aynı zamanda bir devletin ülkesel bütünlüğe sahip olma hakkı ile önemli bir tezat oluşturacağı açıktır.³⁷ Birleşmiş Milletler de birçok örnekte ayrılıkçı hareketlere karşı soğuk davranmış ve ayrılıkçılığın self-determinasyon ilkesi çerçevesinde meşrulaştırılmasına izin vermemiştir. Bunun en önemli nedeni ise, kendi üyelerinin ülkesel bütünlüğüne yönelik bu tür tehditlere izin verdiği takdirde BM'nin oldukça zor bir durumda kalacağıdır.³⁸

Self-determinasyon çok farklı bir şekilde uygulama alanı bulabilmektedir. Bunların arasında şu ana kadar en fazla gözlenen formları şunlardır: Asya ve Afrika devletlerinin

³² Rupert Emerson, "Self-Determination," *American Journal of International Law*, Cilt 65, No. 3 (1971): 463.

³³ Ibid., 465.

³⁴ **BM Güvenlik Konseyi Kararı**, UN Doc. S/5002, 24 Kasım 1961.

³⁵ Ved. P. Nanda, "Self-Determination in international law: the tragic tale of two cities—Islamabad (West Pakistan) and Dacca (East Pakistan)" *American Journal of International Law*, Cilt 66, No. 2 (1972): 321-322.

³⁶ Ibid., 328.

³⁷ Nanda, "Self-Determination in international law: the tragic tale of two cities—Islamabad (West Pakistan) and Dacca (East Pakistan)" 326.

³⁸ Ibid., 327.

bağımsızlıklarında olduğu gibi sömürge hakimiyetinden kurtulma; bunun tersi, yani bir devletin egemenliğinde kalma iradesi; bir devleti barışçı bir şekilde sona erdirme ve sona eren devlet ülkesi üzerinde yeni bir devlet oluşturma; Bangladeş ve Eritre örneklerinde olduğu gibi tartışmalı ayrılma hakkı; Almanya örneğinde olduğu gibi bölünmüş devletlerin yeniden birleşmesi ve sınırlı otonomi hakkı.³⁹

Bu açıklamaya göre Güney Osetya'nın bilinen self-determinasyon örnek ve uygulamaları çerçevesinde bağımsız olamayacağı açıktır. Her şeyden önce bilinen yaygın self-determinasyon uygulamaları daha çok belli bir coğrafya için ve belli bir süre boyunca geçerli olmuş ve genel bir ilkenin ortaya çıkmasına yol açmamıştır. Bu self-determinasyon dalgası diyebileceğimiz dönemlerin birincisinde daha çok Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin istek ve politikaları etkili olmuştur. Bunun sonucunda da bazı yeni devletler ortaya çıkabilmiştir.

İkinci dalga ise dekolonizasyon dönemi ile eşzamanlı olarak yürümüş ve özellikle eski Afrika sömürge ülkeleri bu dönemde bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Burada özellikle sömürgeci devlet ile sınırı olmayan ve hatta sömürge ülkeye coğrafi olarak çok uzak olan sömürge ülkeleri birbiri ardına BM sistemine dahil olmuşlardır. Güney Osetya'nın ise ne birinci ve ne de ikinci dalga şablonuna uymadığını söylemek mümkündür. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Bloku'nun dağılması sonrasında ortaya çıkan üçüncü self-determinasyon dalgasında ise eski Sovyet cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Bu dalgada Güney Osetya, Gürcistan'ın bir parçası olarak Sovyetler Birliği'nden ayrılmıştır. Bu önemli gerçek dikkate alındığında Güney Osetya'nın şu ana kadar uygulaması görülen üç self-determinasyon dalgasından hiçbirine uymadığı görülecektir. Bir kere üçüncü dalgada bağımsız olamayan Güney Osetya'nın bağımsızlığı için çok daha meşru ve öncekilerden farklı bir gerekçenin bulunması zorunludur. Yoksa kendi akrabalarını kuzeyde bırakma pahasına Gürcistan içinde kalan Osetlerin bu çerçevede bağımsızlık iddiasında bulunabilmeleri ve bu iddialarının başlangıçta Güney Osetya'nın Gürcü sınırları içinde kalmasına razı olan Rusya tarafından desteklenmesi söz konusu değildir.

Diğer bir ifade ile Sovyetler Birliği'nin dağılması sırasında mevcut kural ve uygulamalara göre Gürcistan'a bırakılan Güney Osetya'nın bağımsızlık veya ilhaki için bu kural ve uygulamalardan daha farklı bir kritere ihtiyaç vardır. Güney Osetya Gürcistan'da kalmıştır çünkü Sovyet döneminde de bu bölge Gürcistan'ın bir parçası olarak var olmuştur. Dolayısıyla, Sovyetler dağılırken takip edilen teamüllere uygun olarak Güney Osetya Gürcistan sınırları içinde kalmıştır.

Peki bu durumda Güney Osetya'yı Gürcistan'dan uluslararası hukuka uygun bir şekilde ayırmak isteyen Rusya'nın önündeki seçenek nedir? Güç kullanımı yolu ile Güney Osetya'yı fiilen Gürcistan'dan ayırmak mümkündür ki halihazırda var olan durum budur. Ancak bunun optimal bir seçenek olmadığı da açıktır. Klasik self-determinasyon uygulamaları çerçevesinde bağımsızlığı veya ilhaki mümkün olmayan Güney Osetya için Rusya, Batı dünyasının Kosova

³⁹ Kirgis, Jr, "The Degrees of self-determination in the United Nations era," 307.

örneğinde teyit ve takip ettiği şablona uygun hareket ederek uluslararası ceza yargısı yoluyla amacına ulaşmak istemektedir.

3. GÜNEY OSETYA NASIL BAĞIMSIZ OLUR?

Uluslararası siyasi sistemin en önemli ilkelerinden biri olan iç işlerine karışmama konusunda ABD önderliğinde kurulan Yeni Dünya Düzeni parametreleri çerçevesinde Irak'a karşı yapılan operasyonlar yeni bir standart ortaya koymuştur. Buna göre, baskı altındaki ulusal azınlıkların korunması için iç işlerine karışmama ilkesi eski anlamından farklı bir şekilde yorumlanmakta ve bu çerçevede askeri müdahale meşru görülebilmektedir. Bununla birlikte, Irak'a yönelik yapılan askeri müdahaleye rağmen bu müdahale self-determinasyon ile sonuçlandırılmamıştır; daha da önemlisi ne ABD ne de uluslar arası toplum bu yönde bir irade ortaya koymamıştır.⁴⁰

Ancak Kosova örneği, uluslararası toplumun ayrılmayı ve ayrılıkçılığı ilk kez desteklediği olay olarak tarihe geçmiştir. Böylelikle özellikle zayıf devletlerin toprak bütünlüklerinin korunmasında işlevsel bir role sahip olan iç işlerine karışmama ve ayrılıkçı hareketleri desteklememe ilke ve kuralı çığnemiştir. Daha da önemlisi, sadece kolonyal dönemde, toprakları sömürge merkezinin başkentinden okyanus ile ayrılan sömürge devletlerine tanınan self-determinasyon hakkı ilk kez entegre bir devlet içindeki bölgeye de tanınarak uluslar arası hukuk ve politikada yeni bir teamül gelişmesine kapı aralanmıştır. Tarihsel bir geçmişi ve uzun bir devlet geleneği olmayan Kosova'nın tanınması ayrıca Sırbistan'ın toprak bütünlüğünü garanti eden 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının da tanınmaması anlamına gelmektedir.⁴¹

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanının uluslar arası hukukta önemli problemlere ve değişikliklere neden olduğu açıktır. Kosova'nın bağımsızlığı ile birlikte egemen devletlerin eşitliği ilkesi bir kenara bırakılmış ve Kosova'nın devlet olarak egemenlik ve bağımsızlığı halkların kendi siyasi geleceklerini tayin hakkını devletlerin ülkesel bütünlüklerinin önüne geçirmiştir.⁴²

Peki Batı bunu neye dayanarak ve niçin yapmıştır? Elbette ki bir takım siyasi etkenlerin bunda büyük bir rolü vardır. Ancak önemli olan, bu girişimin uluslar arası hukuk çerçevesinde nasıl meşrulaştırıldığıdır. Slobodan Milosevic döneminde ciddi baskılara maruz kalan ve azınlıkların sahip olması gereken haklardan tamamen mahrum bırakılan Kosova halkına yönelik sistematik etnik temizlik girişimlerinin hız kazanması nedeni ile NATO harekete geçmiş ve Kosova halkını Sırp baskısından kurtarmak için operasyon düzenlemiştir. Bunun uluslar arası hukuka ne kadar uygun olduğu oldukça tartışmalıdır. Ancak askeri hareketin

⁴⁰ James Mayall, "Non-intervention, self-determination and the 'new world order'" *International Affairs*, Cilt 67, No. 3 (1991): 421-429.

⁴¹ Martin Riegl, "Why Kosovo is not entitled to international recognition," *The New Presence*, (Yaz 2000): 35.

⁴² Aleksei Moiseev, "The Kosovo precedent and the system of international law," *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy & International Relations*, Cilt 54, No. 4 (2008): 136-144.

meşrulaştırılmasındaki temel nokta bir halkın korunmasıdır. Bir sonraki adımda ise Kosova halkına karşı ciddi insan hakları ihlallerinin yapıldığı uluslar arası bir mahkeme tarafından teyit edilmiştir. Burada Milosevic'in Kosova'daki insan hakları ihlalleri nedeni ile yargılandığını belirtmek konuyu açıklayıcı olacaktır.

Buradan hareketle şunu söylemek mümkündür: Tek başına Güney Osetya'nın ve Abhazya'nın Rusya tarafından tanınması Gürcistan'ın içinden iki yeni devlet doğması için yeterli değildir. Devlet statüsü kazanabilmeleri için, bu iki ayrılıkçı bölgenin üç temel kriteri sağlaması gerekmektedir. Öncelikle, bir devletin ya da siyasi varlığın bağımsız olabilmesi için belirlenmiş bir ülkesi olmalıdır. Bunun yanı sıra, sürekli bir nüfusu ve işleyen bir hükümeti de bulunmalıdır. Bu üç temel kriter ilk olarak Georg Jellinek tarafından dile getirilmiş,⁴³ sonrasında ise Montevideo Devletlerin Hak ve Görevleri Sözleşmesinin 1. maddesinde yer almıştır. Adı geçen sözleşme bu üç kriterin yanında, bir siyasi varlığın devlet niteliği kazanabilmesi için bu varlığın diğer devletler ile ilişkiye girebilme yeteneğine sahip olması gerektiğini ifade etmektedir.⁴⁴ Öyle görünüyor ki, devlet niteliğini kazanmada en azından bu üç kriterin var olması gerektiği üzerinde bir uzlaşma mevcuttur.⁴⁵

Tanınma ile ilgili olarak genel olarak kabul edilen görüşe göre, sözü geçen kriterleri objektif olarak sağlamamış bir varlığın tanınması kurucu bir etkiye sahip olmaz. Diğer bir ifade ile böylesi bir tanımın uluslar arası hukuk açısından hukuki bir anlamı yoktur. Uluslar arası ilişkiler ve uluslar arası hukuk tarihine bakıldığında bu görüşün isabetli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak Anzilotti ve Kelsen, tanınmadığı sürece bir varlığın uluslar arası hukuka göre var olmayacağı fikrini desteklemişlerdir. Bu çerçevede Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin (Doğu Almanya) tanınması örnek olarak verilebilir. Bu tanınma en azından, daha önce Doğu Almanya'da bağımsız bir devletin kurulmasının Sovyetler Birliği'nin yükümlülüklerinin bir ihlali olacağı görüşünü paylaşan Batılı devletler üzerinde kurucu bir etkiye sahip olmuştur.

Bununla birlikte günümüzde geçerli görüşe göre, açık bir gerçek haline gelmedikçe bir devletin varlığının hukuki bir etkiye sahip olmayacağı yönündedir. Bu görüş Montevideo Sözleşmesi'nin üçüncü maddesinde de ifade edilmektedir. Söz konusu sözleşmeye göre bir devletin siyasi varlığı, diğer devletlerin tanınmasından bağımsızdır.⁴⁶

Diğer bir ifade ile tanıma ile devletin var olması için gereken kriterlerin varlığı ispat edilebilse bile bu yine de bir Devletin yaratılması potansiyelini taşımaz. Bu da bizi şu sonuca götürür: tanıma, devletlerin daha çok yürütme organlarının inisiyatifinde kalan tek taraflı bir eylem olup en iyi ihtimalle oldukça sınırlı bir hukuki etkiye sahiptir.⁴⁷

Bu örneğimizde Güney Osetya ve Abhazya'nın tanınmasının ana ülke olan Gürcistan'ın haklarının ihlali anlamına geldiği de düşünülebilir. Böylesi bir tanımın Gürcistan'ın uluslar

⁴³ Georg Jellinek, *Allgemeine Staatslehre* (Almanya: Verlag von O. Haring, 1905).

⁴⁴ *Convention on Rights and Duties of States (inter-American) (Montevideo Sözleşmesi)*, 49 Stat. 3097; Treaty Series 881, Montevideo, 26 Aralık 1933.

⁴⁵ Dominik Zimmermann, "Russia's recognition of South Ossetia and Abkhazia," *International Law Observer*, 26 Ağustos 2008.

⁴⁶ Montevideo Sözleşmesi, Madde 3.

⁴⁷ Peter Malanczuk, *Modern Introduction to International Law* (Londra: Routledge, 1997): 85.

arası hukuk çerçevesinde sahip olduğu egemenlik hakkını ve bu hukukça korunan kendi başına var olma hakkını ihlal etmekte olabilir. Günümüzde devletlerin egemenliği hala uluslar arası hukukun en önemli ilkelerinden biri olmaya devam etmektedir.⁴⁸ Burada tanınmanın bu çerçevede bir ihlal olarak görülebilmesi, self-determinasyon ile ilgili olarak daha önceden adım atılıp atılmamış olduğunun tespit edilmesi ile yakından ilişkilidir.

Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgelerinin bağımsızlıklarının tanınması ile ilgili olarak yapmış olduğu açıklamada Rusya devlet başkanı Medvedev, tanıma sebebi olarak, Oset ve Abhaz halklarının açık ve BM Statüsü, 1970 Devletler arasından Dostane İlişkileri Yöneten Uluslar arası Hukuk İlkeleri Beyannamesi (Declaration on Principles of International Law Governing Friendly Relations Between States), 1975 AGİT Helsinki Nihai Senedi ve diğer temel uluslar arası enstrümanın ilgili hükümleri ile de desteklenen iradelerini göstermiştir.

Burada Medvedev'in atıfta bulunduğu en önemli uluslar arası hukuk ilkesi halkların kendi geleceklerini tayin etme hakkını ifade eden self-determinasyon ilkesidir. Gerçekten de gerek BM Statüsü⁴⁹ gerekse de sözü geçen Deklarasyon⁵⁰ bu önemli ilkeye atıfta bulunmaktadır. Buradan çıkarılacak en kestirme sonuç, Rusya'nın Oset ve Abhaz halklarının self-determinasyon haklarını tanımış olduğudur.

Ancak sözü geçen bu ilkenin iki ayrılıkçı bölge Abhazya ve Güney Osetya'ya tatbik edilip edilemeyeceği oldukça tartışmalı bir konudur. Her şeyden önce sözü geçen belgeler oldukça eski olup sadece kendi kendini yönetemeyen bölgeler ve himaye ve vesayet altındaki siyasi varlıklar ile ilgili bir ilkeden söz etmektedir.⁵¹ Dolayısıyla bu belge ve enstrümanlarda sözü edilen ve bunlarda tanımlandığı şekliyle self-determinasyon ilkesinin bağımsız bir devletin parçası olan siyasi varlıklara uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalıdır. Bu ilkenin, bu tür varlıklar için de geçerli olduğunu iddia etmek ayrılıkçı hareketleri cesaretlendirecektir ki bu da özellikle uluslar arası düzenin sürdürülebilirliği açısından arzu edilir bir sonuç değildir.

Öyleyse Güney Osetya nasıl bağımsız olacaktır; bir başka deyişle, Rusya bu bölgeyi Gürcistan'dan nasıl koparacaktır? Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırması ile başlayan ve kısa süre içinde Rusya'nın dahil olması ile tırmanan gerilim sonrasında Gürcistan'ın bölgedeki kontrolünün artık sadece kağıt üstünde kaldığını söylemek mümkündür. Rusya'nın halihazırdaki statükodan daha geri bir noktaya razı olacağı ve Güney Osetya'da Gürcü kontrolüne kısmen de olsa izin vereceğini bugün hiç kimse iddia edemez.

Ancak daha önce de ifade edildiği gibi bu durum Güney Osetya'nın bağımsızlık yolunun açıldığı anlamına da gelmiyor. Rusya parlamentosu tarafından resmen tanınsa bile muhtemel bir bağımsızlık ilanı Güney Osetya'nın uluslararası sisteme egemen ve meşru bir devlet olarak katılmasını sağlayamaz. Böyle bir bağımsızlık çok sınırlı sayıda devlet tarafından kabul edilebilir bulunacaktır. Çünkü aynen Kosova gibi Güney Osetya'da Sovyetler Birliği zamanında da Gürcistan'ın bağımsızlığı sonrasında da Gürcistan'ın bir parçasıydı. Dolayısıyla yerleşik

⁴⁸ Bakınız, Birleşmiş Milletler Statüsü (BM Statüsü), Madde 2(1).

⁴⁹ BM Statüsü, Madde 2(1), 55 ve 73.

⁵⁰ Declaration on Principles of International Law Governing Friendly Relations Between States

⁵¹ Örneğin bakınız, UAD'nin Namibya kararı: ICJ judgment in the Namibia-Case, ICJ Rep. 1971, 16, 31

uluslararası hukuk kurallarına göre Güney Osetya'nın bağımsızlığını kazanması oldukça düşük bir ihtimaldir.

İşte tam bu noktada Kosova örneği Rusya'nın imdadına yetişiyor. Şayet Güney Osetya'yı dünya kamuoyuna yeni bir Kosova olarak sunmayı başarabilirse Rusya Güney Osetya'nın bağımsızlığını dünyaya kabul ettirebilecektir. Aksi takdirde Güney Osetya sadece kendisinin tanıdığı bir bölge olarak kalabilecek; üstelik bu bölgeyi ilhak etmesine de uluslararası sistem izin vermeyecektir.

Güney Osetya'yı yeni bir Kosova olarak sunabilmesi için Rusya'nın bu bölgede Gürcü yönetiminin ciddi insan hakları ihlallerine neden olduğunu ispat etmesi gerekmektedir. Dahası, Güney Osetya'nın Kosova'nın bağımsızlığında takip edilen ve Batı dünyası tarafından icat edilen teamüle uygun olarak bağımsızlığını sağlayabilmek için Rusya'nın, Osetlerin Gürcü yönetiminde sürekli bir biçimde ağır saldırı ve hak ihlallerine maruz kalma ihtimalinin yüksek olduğuna dair dünya kamuoyunu ikna etmesi şarttır.

4. UCM'NİN ROLÜ

Osetlerin Gürcü yönetimi tarafından ağır baskı altında tutulduklarının en somut ispatlarından biri UCM yargısından geçmektedir. Uluslararası meşruiyeti gün geçtikçe artan Mahkemenin vereceği karar ya da kararlar Gürcü yönetimin eylemleri ile ilgili şüpheleri kaldıracağı için tartışmaları da sona erdirebilecektir.

Devlet başkanlarını bile yargılama yetkisine sahip olan UCM'nin mesela Saakaşvili'yi Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesindeki sivil ölümlerinden sorumlu tutması durumunda Güney Osetya için bağımsızlık yolu açılmış olacaktır.

Peki UCM'nin Saakaşvili'yi yargılamasını engellemek mümkün müdür? Pratikte bu mümkün olsa bile Saakaşvili ya da başka üst düzey bir Gürcü yönetici aleyhine soruşturma ve kovuşturma kararı alınması Rusya için aynı amaca hizmet edebilecektir. Zira UCM yargısından kaçan ya da kaçırılan Gürcü yöneticiler, Rusya'nın Güney Osetya'nın bağımsız olması gerektiği tezini daha da güçlendirecektir.

Bu açıdan bakıldığında Gürcü yöneticiler aleyhine soruşturma açılması yeterli olabilecektir. Bu ise aslında o kadar da zor değildir. Zira Mahkeme savcısının bir soruşturmayı başlatabilmesinin üç yolu vardır. Roma Statüsü'ne taraf devletler bir olayı savcının dikkatine resmen sunabilecekleri gibi⁵² taraf olmayan devletlerin birinde meydana gelen olaylarla ilgili olarak bu devletin rızası olmasa bile BM Güvenlik Konseyi kararı ile söz konusu olay Mahkemeye sevk edilebilmektedir.⁵³ Bu iki seçenek dışında ise Mahkeme başsavcısı kendisine ulaşan belge ve bilgiler ışığında kendiliğinden (proprio motu) soruşturma

⁵² Roma Statüsü, Madde 14.

⁵³ Roma Statüsü, Madde 13(2).

başlatılmaktadır.⁵⁴ Sözü geçen bilgi ve belgelerin kaynağı hakkında da ciddi bir kısıtlama yoktur. Bu belge ve bilgiler resmi organlardan gelebileceği gibi sivil toplum örgütleri de bu konuda Savcıya yardımcı olabilmektedir.⁵⁵

Dolayısıyla Gürcistan örneğinde UCM'nin Gürcistan'da meydana gelen olaylarla ilgili olarak BM Güvenlik Konseyi kararına ihtiyacı yoktur zira Gürcistan Roma Statüsü'ne taraftır. Bu durumda Güney Osetya'daki çatışmalar ile ilgili olarak Mahkeme başsavcısı kendiliğinden soruşturma başlatabilir. Soruşturma başlatabilmesi için ise somut bilgi ve belgelere ihtiyacı vardır. İşte bugünlerde Rusların yapmaya çalıştıkları da budur: UCM savcısına bol miktarda bilgi ve belge vermek. Amaç ise Güney Osetya'nın bağımsızlığını UCM kararı ile meşrulaştırmak ve Kosova örneğini takip ederek Osetya'yı Gürcistan'dan koparmaktır.

SONUÇ

Güney Osetya'da belli bir geçmişi olan ancak Ağustos 2008'de Rusya'nın müdahil olduğu sıcak bir çatışmaya dönüşen gerginlik uluslararası politikada ciddi bir değişim etkisine sahip olma potansiyeli taşımaktadır. Bu yönüyle bölgedeki kriz lokal olmaktan ziyade çok parametrelili bir problem niteliğine sahiptir.

Askeri hedeflerinin önemli bir kısmını gerçekleştirme başarısı gösteren Rusya Federasyonu, Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte bölgede nüfuzunu önemli oranda arttıran Batılı güçlere karşı büyük bir fırsat elde etmiştir. Bu fırsatı iyi değerlendirmek isteyen Rusya ise daha kalıcı sonuçlar elde etmek için askeri adımların yanı sıra hukuki ve siyasi adımları da gecikmeksizin atmaktadır.

Bu çerçevede Batı dünyasının Kosova örneğinde izlediği politikanın bir benzerini uygun bir zamanlama ile deneyen Rusya, Gürcü liderlerin savaş suçu ve soykırım suçu işlediklerini ispatlama girişiminde bulunmuşlardır. Bunu sağlamak için ise bir yandan Rus iç hukuk mekanizmalarını harekete geçirmiş bir yandan da sahada delil toplayarak Gürcü liderlerini mahkum edebilmenin yollarını aramışlardır.

Bu amacı gerçekleştirmek için ise Rusya UCM yargısına güvenmeyi seçmiştir. Bu tercih birçok açıdan isabetli gözükmemektedir. Çünkü UCM yargısına güvenmekle Rusya hiçbir riske girmemektedir; UCM'ye taraf olmayan Rusya'nın, teorik olarak Gürcü topraklarında işlenen savaş suçlarından sorumlu olmaları söz konusu ise de bu suçların failleri Rus vatandaşlarını Mahkemeye teslim etmesi için herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Buna karşılık Mahkemeye taraf olan Gürcistan'ın savaş suçları ya da soykırım suçu işlediği iddia edilen vatandaşları mahkemede yargılanabilecektir. Rusya'nın istediği bir kararı vermesi durumunda ise UCM aslında Güney Osetya'nın Kosova örneğindeki süreci izlemesine önemli katkıda bulunabilecektir.

⁵⁴ Roma Statüsü, Madde 15(1).

⁵⁵ Roma Statüsü, Madde 15(2).

Kaynakça

Bouwnegt, Thijs, "ICC analyses Georgian situation," *Radio Netherlands Worldwide*, 20 Ağustos 2008.

Brown, Philip Marshal, "Self-determination in Central Europe," *American Journal of International Law*, Cilt 14, No. 1 (1920).

Connor, Walker, "Self-determination: the new phase," *World Politics*, Cilt 20, No. 1 (1967).

Convention on Rights and Duties of States (inter-American) (Montevideo Sözleşmesi), 49 Stat. 3097; Treaty Series 881, Montevideo, 26 Aralık 1933.

Çakmak, Cenap, "Violence in Georgia: whose war is this?" *Today's Zaman*, 11 Ağustos 2008.

De Waal, Thomas, "South Ossetia: moral battle lines drawn," *Financial Times*, 13 Ağustos 2008.

Doğan, İlyas, "Siyasal bir ilke olarak halkların kendi geleceğini belirleme ilkesine devletler hukuku açısından bakış," *Kamu Hukuku Arşivi*, Cilt 9, No. 1 (Mart 2006).

Eagleton, Clyde, "Self-determination in the United Nations," *American Journal of International Law*, Cilt 47, No. 1 (1953).

Emerson, Rupert, "Self-Determination," *American Journal of International Law*, Cilt 65, No. 3 (1971).

"ICC Prosecutor confirms situation in Georgia under analysis," *ICC-OTP-20080820-PR346 ENG*, Lahey, 20 Ağustos 2008.

Jellinek, Georg, *Allgemeine Staatslehre* (Almanya: Verlag von O. Haring, 1905).

Keitner, Chimene I., "National self-determination in historical perspective: the legacy of the French Revolution for today's debate," *International Studies Review*, Cilt 2, No. 3 (2000): 3-26.

King, Charles, "The five-day war," *Foreign Affairs*, Cilt 87, No. 6 (2008): 2-11.

Kirgis, Frederic L., "The Degrees of self-determination in the United Nations era," *American Journal of International Law*, Cilt 88, No. 2 (1994).

Lemerchand, Rene, "The limits of self-determination: the case of the Katanga secession," *The American Political Science Review*, Cilt 56, No. 2 (1962).

Malanczuk, Peter, *Modern Introduction to International Law* (Londra: Routledge, 1997).

Mayall, James, "Non-intervention, self-determination and the 'new world order'" *International Affairs*, Cilt 67, No. 3 (1991).

Moiseev, Aleksei, "The Kosovo precedent and the system of international law," *International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy & International Relations*, Cilt 54, No. 4 (2008).

Nanda, Ved P., "Self-Determination in international law: the tragic tale of two cities—Islamabad (West Pakistan) and Dacca (East Pakistan)" *American Journal of International Law*, Cilt 66, No. 2 (1972).

Özkan, Güner, "Who will stop Russia?" *Turkish Daily News*, 13 Ağustos 2008.

Riegl, Martin, "Why Kosovo is not entitled to international recognition," *The New Presence*, (Yaz 2000).

"Russia brings case on genocide in South Ossetia," *Caucasian Knot News*, 14 Ağustos 2008.

"Russia opens 'genocide' criminal case on South Ossetia events," *ITAR-TASS*, 14 Ağustos 2008.

Sestanovich, Stephen, "What has Moscow done?" *Foreign Affairs*, Cilt 87, No. 6 (2008): 12-29.

Stack, Megan K. "Russia's claim of Georgia genocide in South Ossetia hard to verify," *Los Angeles Times*, 18 Ağustos 2008.

Taştekin, Fehim, "Kadehler birleşik Osetya ve Rusya için kalkıyor," *Radikal*, 18 Eylül 2008.

"The ICC prosecutor analyzing alleged crimes in Georgia," *International Herald Tribune*, 20 Ağustos 2008.

UAD'nin Namibya kararı: ICJ judgment in the Namibia-Case, ICJ Rep. 1971, 16, 31.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü (Roma Statüsü), 2187, U.N.T.S. 90, 1 Temmuz 2002.

US assails Russian 'escalation' of crisis," **Washington Post**, 10 Ağustos 2008.

Van Dyke, Vernon, "Self-determination and minority rights," **International Studies Quarterly**, Cilt 13, No. 3 (1969).

Zimmermann, Dominik, "Russia's recognition of South Ossetia and Abkhazia," **International Law Observer**, 26 Ağustos 2008.

Zyberi, Gentian, "Provisional measures indicated in Georgia v. Russia," **International Law Observer**, 16 Ekim 2008.